

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
Вісник аграрної науки Причорномор'я

*Науково-теоретичний фаховий журнал
Видається Миколаївським державним аграрним університетом*

Випуск № 4 (47)

2008 р.

УДК 338.1:636.23

**СУЧАСНИЙ СТАН ТВАРИННИЦТВА
ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЙОГО
РОЗВИТКУ НА МИКОЛАЇВЩИНІ**

***І.Н.Топіха**, доктор економічних наук, професор
Миколаївський державний аграрний університет*

Проаналізовано сучасний стан тваринництва та визначено проблеми розвитку галузі. Запропоновано шляхи підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва.

Вступ. Тваринництво має виключно важливе значення у формуванні ринку продуктів харчування. Майже **60%** білку і **30%** калорій, які споживає людина, одержує вона за рахунок продукції тваринництва.

Тваринництво має велике значення також у формуванні ринків сировини для текстильної, шкіряної, маслосироварної, консервної, м'ясної та інших галузей промисловості. Одним з показників поліпшення добробуту населення є забезпечення його виробами із натуральної вовни і шкіри, а також іншими предметами широкого вжитку, які виготовляються з продукції тваринництва. Наприклад, для забезпечення потреби населення у виробі з натуральної вовни потрібно щорічно виробляти **3 м²** цієї тканини на людину, або **1 кг** чистої вовни. Фактично виробляється близько **1 г**.

Велике значення має тваринництво у розвитку самого сільськогосподарського виробництва. Перш за все галузь рослинництва забезпечує тваринництво кормами.

Воно використовує побічну продукцію рослинництва та його залишки і відходи при її доробці та переробці. В свою чергу урожайність сільськогосподарських культур значною мірою залежить від кількості внесених у ґрунт ор ганічних добрив, які одержують, в основному, від тваринництва.

Тваринництво дає можливість більш рівномірно використовувати трудові ресурси на селі та інші засоби виробництва і праці. В умовах розвитку ринкових відносин тваринництво забезпечує постійне надходження коштів виробнику.

Стан вивчення проблеми. Проблеми розвитку тваринництва в Миколаївській області досліджували Кіщак І.В., Топіха В.І., Вишневська О.М., Мельник І.О., Євчук Л.А. та інші. Вони проводили аналіз стану галузі на момент вивчення і акцентували свою увагу на окремих аспектах її розвитку. Метою нашого дослідження є проаналізувати розвиток галузі в період та після реформування відносин в аграрному секторі та визначити основні напрями її розвитку.

Результати дослідження.

Наявність поголів'я худоби в області показано в таблиці 1.

Аналіз даних таблиці показує, що поголів'я великої рогатої худоби за аналізований період зменшилося в 2,7 раза, в тому числі корів – на 56,7%. В господарствах населення поголів'я худоби за цей період зменшилося на 1,1%, в т. ч. корів – на 1,8%. Поголів'я свиней за цей період зменшилося на 67,5%, в тому числі свиноматок – на 74,3%. В господарствах населення поголів'я свиней також значно зменшилося на 60,9%. Овець і кіз в області зменшилось на 22,8%, в т.ч. овець – 16,1% від рівня 1995 року.

Скорочення поголів'я худоби спричинило зменшення обсягу виробництва продукції: молока, м'яса, вовни. Їх споживання показано в таблиці 2.

Таблиця 1

Поголів'я худоби в Миколаївській області

	1995р.	2000р.	2005р.	2007р.	2007р. до 1995р.%
ВРХ, всього	515,3	249,4	180,6	150,6	2,7
у т.ч. корови	232,6	144,7	115,1	100,8	43,3
у т.ч. особисті підсобні господарства населення	125,0	145,5	143,1	123,6	98,9
у т.ч. корови					98,2
Свині, всього	391,9	136,8	140,2	127,3	32,5
у т.ч. основні свиноматки	37,3	10,0	11,9	9,6	25,7
у т.ч. особисті підсобні господарства населення	151,1	74,6	71,9	59,1	39,1
Вівці та кози, всього	188,5	42,5	41,0	43,0	22,8
у т.ч. вівці	163,7	20,8	22,7	26,3	16,1
у т.ч. особисті підсобні господарства населення	34,5	26,2	31,7	27,9	80,9
Коні, всього	19,8	15,6	9,0	7,2	36,4
у т.ч. особисті підсобні господарства населення	7,7	11,1	7,6	6,4	91,4

Таблиця 2

Споживання основних продуктів харчування на одну особу за рік, кг

	1995р.	2000р.	2005р.	2007р.
М'ясо та м'ясопродукти, вкл. субпродукти і жир-сирець	43,7	36,0	37,8	41,1
Молоко та молочні продукти	279,7	190,4	273,3	252,0
Яйця, шт.	179	119	242	246

Із даних таблиці видно, що ці показники з кожним роком зростають, що свідчить про покращення харчування населення. На ріст показників особливо впливає продуктивність худоби (табл. 3).

Продуктивність худоби та птиці

Показники	1995р.	2000р.	2005р.	2007р.
Середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагули, г ¹	220	216	356	336
Середньодобові прирости свиней на вирощуванні, відгодівлі та нагули, г ¹	86	102	222	248
Середньорічний удій молока від однієї корови, кг	2162	2037	3482	3562
Середньорічна несучість курей-несучок, шт ¹	162	175	280	221
Середньорічний настриг вовни, кг	3,2	2,6	3,4	3,4

¹ - У сільськогосподарських підприємствах

Як видно із даних таблиці, середньодобові прирости великої рогатої худоби за період, що аналізується, збільшились на третину, у свинарстві – в 4 рази, а удій молока на корову – в 1,6 рази.

Звичайно, натуральні показники продуктивності ще надто низькі, вони ще далеко відстають від рівня 1990-х років, але позитивним є те, що вони вже зростають.

Залишаються ще надто високими затрати праці на виробництво продукції тваринництва – молока, приросту живої маси великої рогатої худоби і свиней. Негативним є також те, що вони продовжують зростати.

Перевищують нормативні затрати кормів на виробництво центнера молока, приросту живої маси великої рогатої худоби і свиней (табл. 4).

Надто високою продовжує залишатися собівартість виробництва всіх видів продукції тваринництва у суспільному секторі: молока – 100-150 грн за 1 ц, приросту живої маси великої рогатої худоби близько 1000 грн, приросту свиней – 904,35 грн, вовни – 1559,51 грн кожного центнера. Тому виробництво продукції тваринництва в області залишається збитковим.

Таблиця 4

Середні витрати кормів на виробництво одиниці продукції та в розрахунку на одну умовну голову великої худоби у сільськогосподарських підприємствах, ц к. од.

	1995р.	2000р.	2005р.	2007р.
Корми всіх видів				
На виробництво одного центнера				
молока	1,87	1,47	1,25	1,12
приросту великої рогатої худоби	20,17	14,15	15,92	14,59
приросту свиней	25,12	20,45	12,05	9,02
На одну умовну голову великої худоби	29,38	32,30	30,86	27,30
З них концентровані				
На виробництво одного центнера				
молока	0,44	0,20	0,29	0,26
приросту великої рогатої худоби	4,37	1,96	3,61	3,26
приросту свиней	20,32	16,30	10,49	7,83
На одну умовну голову великої худоби	10,28	10,65	16,92	17,26

Вихід із ситуації, що склалася в тваринництві – це реалізація програми стабілізації та розвитку тваринництва за рахунок розробки ефективних технологічних рішень, проведення селекційно-племінної роботи як в племінних підприємствах, так і в фермерських і селянських та інших приватних господарствах. Така технологія в області поки що відсутня. Але її слід виробити і широко застосувати, адже високий генетичний потенціал сьогодні, в основному, сконцентрований саме в цих структурах. Наприклад, за статистичними даними удій молока на корову в особистих селянських господарствах перевищує 3000 кг при середньому по області 3562 кг. Тому цей генетичний потенціал великої рогатої худоби треба використовувати для підвищення продуктивності. Досвід кінця вісімдесятих років показує, що в області є можливість мати 90-100 телят від 100 корів.

Для підвищення молочної продуктивності слід широко використовувати корів рябих і червоних голштинів та їх помісей. Цей генофонд також є в Україні.

Реалії ринкової економіки диктують також необхідність підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва шляхом запровадження прогресивних енерго- і ресурсозберігаючих технологій. В тваринництві – це перш за все перехід на пасовищно-стійлову систему утримання худоби. Наші дослідження показали, що при цій системі зменшуються витрати праці та енерговитрати на годівлю тварин, а собівартість цього технологічного процесу знижується в **2,5-3** рази. До того ж підвищується відтворювальна здатність поголів'я.

Пасовищне утримання корів в США забезпечує найнижчі витрати на 1 корову – **3000** доларів, включаючи і вартість корови.

Одним із головних чинників розв'язання проблеми тваринництва є створення міцної кормової бази та організація повноцінної збалансованої годівлі тварин. Ця проблема в області навіть не наближається до вирішення. В попередніх публікаціях я виклав своє бачення вирішення цієї проблеми, тому зараз утримуюся від повторення.

Розвиток галузі свиначства повинен базуватися на впровадженні комплексної механізації, створенні міцної кормової бази, розведенні високопродуктивного поголів'я свиней. Від раціонального використання продуктивного поголів'я залежить ефективність функціонування всіх інших засобів виробництва – виробничих приміщень і споруд, обладнання ферм, машин для кормовиробництва, кормів тощо.

Запорукою прибутковості галузі свиначства є ресурсозбереження. Ресурсозбереження полягає не в механічному обмеженні раціонів свиней за кількістю, якістю та поживністю кормів, а навпаки, нормована годівля свиней у відповідності з їхнім фізіологічним станом та рівнем продуктивності, використання нетрадиційних кормів. Його значення

зростає з урахуванням селекційного ресурсу вітчизняних та зарубіжних порід свиней, промислового схрещування та гібридизації.

Важливим важелем ресурсозбереження вважають підвищення рівня інтенсивності використання свиноматок. За умови стабілізації багатоплідність свиноматок на певному рівні та підвищення рівня їх використання з 1,1 до 2,0 опоросів, вихід поросят збільшується в 1,8 рази, а витрати кормів на утримання однієї холостої свиноматки, за даними скорочуються.

Галузь вівчарства в перспективі займе своє чільне місце, за умови переорієнтації його на пряму продуктивності. Якщо раніше напрям розвитку у вівчарстві був на одержання вовни, то тепер головним повинно стати одержання баранини. Вовна повинна бути як супутній продукт. Відповідні умови в області для цього є і нарощування поголів'я овець розпочнеться з селянських господарств з використанням природних вигонів і пасовищ, яких в області понад 250 тис. га.

Птахівництво в області уже почалося відроджуватись. Але майбутнє не тільки за поголів'ям курей, а і водоплавної птиці – качок і гусей. Цей досвід є також в області.

Згідно з розробленою в області програмою передбачається забезпечити споживання м'яса і м'ясопродуктів та яєць на душу населення на 70% норм фізіологічних потреб, а молока і молочних продуктів – на 90%.

Необхідність державної підтримки розвитку тваринництва в перехідний період зумовлюється сукупністю суб'єктивних і об'єктивних умов, пов'язаних зі створенням продовольчої безпеки держави, досягненням раціональних норм споживання харчових продуктів населенням, подоланням соціально-економічної нерівності з партнерами інших галузей національної економіки.

Важливе місце також належить захисту вітчизняного агропромислового виробника від іноземної конкуренції

на державному рівні, розширення внутрішніх і зовнішніх ринків.

Висновки. Галузь тваринництва в Миколаївській області продовжує залишатися в катастрофічному стані, що негативно впливає на забезпечення населення продуктами харчування тваринного походження.

Основними напрямками розвитку тваринництва в області є створення необхідної кормової бази та забезпечення тварин повноцінною годівлею і пасовищем утримання худоби; підвищення рівня продуктивності за рахунок селекції тварин і зниження ресурсомісткості продукції та її собівартості; збільшення державної підтримки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Топіха І.Н. Курс лекцій. Економіка аграрних підприємств /Топіха І.Н. – Миколаїв: МДАУ, 2004.
2. Топіха В.І. Формування ринку продукції тваринництва в Україні: проблеми та перспективи / В.І.Топіха. -Миколаїв, 2004. – 221 с.
3. Мельник І.О. Сучасний стан та економічна ефективність молочного скотарства в господарствах суспільного сектора Миколаївської області / І.О. Мельник // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв, 2004. – Випуск 1(25). Т. 1. – С. 68-73.
4. Статистичний щорічник Миколаївщини за 2007 рік.